

Pusaq kaq Qanchismantam — Huk Ñiqin Yupay

Millerpa Iskay Roma-kuna

Jeff Pippenger

2023-09-13

William Millerqa profetikan willakuynta sayarichirqa iskay ch'usaqyachiq atiykunapa qhawanachankupi, chaykunata allintam reqsirqa mana cristianu Roma hinata, papal Roma hinatawan.

“William Millerqa, pay hermenéuticanta ruraspa, tukuy apocalíptico pasajekunapi huk kutinmanta rikurimuq tema kasqanta qhawarirqa: Diospa llaqtanwan awqankunawan churanakuy. Diospa llaqtanta ñak'arichiq atiyinkunata wiñay p'unchawkama qhawayninpi, iskay millay millaykunapa yuyayninta wiñachirqa; chaykuna sut'inchasqa karqa paganismo hina (ñawpaq millay millay), iglesia hawapi ñak'arichiq kallpata unanchaq, hinallataq papado hina (iskay ñiqin millay millay), iglesia ukhupi ñak'arichiq atiyta rikuq. Kay iskay millay millaykunapa motivo-ninmi qatiqnin profético qhawayninkunamanta aswan achkaqta caracterizirqa.” P. Gerard Damsteegt, Foundations of the Seventh-day Adventist Message and Mission, 22.

Adventismopa teólogo runakuna reqsunku cheqaq kasqanta Millerpa willakuy proféticota churayninqa iskay ch'usaqyachiq atiykunam kasqanta: paganismomanta papalismomanta; chaytaqa aswanta qhawanku Millerita historiapa huk análisisninllata hina, manataq Diospa payman qosqa cheqaq kay hinaqa.

“Diosqa angelninta kachamurqa huk chakra llamkaq runapa sonqonta kuyuchinampaq, payqa Bibliata mana ñiq karqa, profeciakunata maskhanampaq pusanampaq. Diospa angelkuna kutin kutin watukaykurqanku chay akllasqa runata, yuyayninta pusanampaq hinaspa paypa yachayninman kicharinampaq chay profeciakunata, ñawpaqmantapacha Diospa llaqtanpaq tutayasqa kasqankuta. Paymanmi qorarqa cheqaq kaypa waskharayninpa qallariynin; hinallataq pusasqa karqa t'inkikama t'inkita maskhanampaq, chaymanta Diospa Siminta mancharisqa admiraciónwan qhawan kama. Chaypim rikurqa cheqaq kaypa hunt'asqa waskharayninta. Chay Simi, mana saminchasqa kasqanta pay qhawarisqa, kunanqa rikuyñawpaqninman kicharikurqa sumaq kayninpi hinaspa hatun k'anchayninpi. Rikurqataqmi huk Escritura chiqan hukta sut'inchayta, hinaspa huk pasajepa yuyayninpaq wichqasqa kaptin, Simipa huk rakipi tariqmi chayta sut'inchayta. Diospa sagrado Siminta kusikuywan hinaspa aswan ukhu yupaychaywan manchakuywanmi qhawarqa.” Primeros Escritos, 230.

“Paypa angelnin” nisqaqa Sister White-pa rimayninpi chiqapta Gabriel sutiwan reqsichisqa kashan.

Angelpa simin, “Ñuqa kani Gabriel, Diospa ñawpaqninpi sayaq,” nisqa, rikuchin hanaq pacha courtikunapi hatun yupaychasqa kasqanta. Danielman willakuywan hamuspanmi nirqa: “Kaykunapi ñuqawan kusa sayaqqa manam pipas kanchu, aswanpas Miguel [Cristo] qankunapa kamachiqniykichislla.” Daniel 10:21. Gabrielmantaqa Salvadorqa Apocalipsispi rimarin, nispa: “Payqa kachamuspanmi, angelninwan reqsichirqa sirviqnin Juantaman.”

Apocalipsis 1:1. Hinallataq Juantaman angelqa willarqan: “Ñuqaqa qampaqwan, hinallataq qheshwaykikuna profetakunawan kuskas sirviqmasyki kani.” Apocalipsis 22:9, R.V. May sumaq yuyay—Diospa Churinnin qhepanta aswan hatun yupaychasqa sayaq angelqa huchayuy runakunaman Diospa munayninkunata kicharichinampaq akllasqa kasqan. El Deseado de Todas las Gentes, 99.

“Musyay yuyay—Diospa Churinman qatiq hatun yupayniyuq angelmi Diospa munayninkunata kicharinanpaq akllasqa karqan” William Millerpa yuyayninman. Manam Gabriellachu, aswanpas angelkuna, achka rimaypi, paypa profeciakunata unanchayninpi pusarqanku, chay profeciakunaqa “Diospa llaqtanpaq wiñaymanta tutayasqa” karqanku. Gabrielwan wakin angelkunawan kuskaqa Miller-ta Bibliamanta qatinqinmanta, Genesismanta qallarisa, hinallataq llapallanpi, pusarqanku. Chayraykum pusasqa karqan Bibliapi aswan hatun pacha-profeciaman, chaymi “qanchis kutikama” nisqa (iskay waranqa pisqa pachak iskay chunka wata), Levítico iskay chunka suqtayuppi, manaraq pusasqa kachkaptin Daniel qanchis pusaqniyuq kapitulopi chunka tawayuyq versículopi iskay waranqa kimsa pachak p’unchaykunaman.

Chaymantaraqmi mañakuyma hinallataq simita ñawinchayman tukuy sonqoywan churakurqani. Yuyayniykunata, ñawpaqmanta hap’ipakuykunata, tukuyta saqeyta munarqani; Qillqasqata Qillqasqawan allinta tupachiyta, hinaspa estudiasqanta kamachisqa, ñancharisqa hinam qatipayta churakurqani. Génesismantam qallararqani, hinaspa versículomanta versículoman ñawirqani; mana aswan utqayllachu purirqani, aswanpas sapa pasajepa nisqan sut’inchasqa kanan kama, chaymanta mana sasachakunaypaq ima misticismomantapas utaq chikanyaykunamanta. Maypachachus ima yanqa, mana sut’i kaptin, rurasqayqa karqan wakin qayllapi pasajekunawan tupachiy; hinaspa CRUDENpa yanapayninwan, tukuy Qillqasqapi textokunata watukirqani maypichus chay mana sut’i rakhuypi kaq hatun simikuna tarikusqankuman hina. Chaymantataq, sapa simita textopa yachachisqanman allin llank’ayninta quspa, sichus qhawariyni tukuy Bibliapi qayllapi pasajekunawan tinkuq kasqa chayqa, manaña sasachakuynachu karqan. Kay hinaña Biblia estudiayta qatirqani, ñawpaq kutin hunt’asqata ñawirisqaypi, ishkay watakuna hina, hinaspa hunt’ataq satisfechokurqani pay kikinpa rimarisninmanta sut’inchaq kasqanwan. Tarirqanim historiatawan Qillqasqata tupachispa, tukuy profeciakuna, hayk’aqkama hunt’akusqankuman hina, literalmentem hunt’akusqankuta; Bibliapi tukuy imaymana rikch’achiykuna, metáforakuna, parábolakuna, kikinchasqakuna, hukkunapas, ichaqa qaylla tinkuyninkupi sut’inchasqaña kanku, utaq nisqankupi rimarisqa simikuna simipa huk rakhuyninkunapi määs sut’inchasqa kanku; chay hina sut’inchasqa kaspataq, literalmentem entiendenapaq kanku chay sut’inchayman hina. Chay hinam satisfecho karqani Bibliaqa rikuchisqa cheqaqkunaq huk sistema kasqanwan, anchata sut’i, sasachayninnaq, llamp’u simipi qusqa; hinaqa “ñan puriq runapas, mana yachaq kashaspapas, manam chaypi pantanmanchu.” ...

“Qelqantin qillqasqa Qelqakuna aswanta yachaymanta, ñoqaqa chay qanchis tiempos gentilkunaq kamachikuyninpa qallarinanpaqmi chay judíokuna manaña sapaq llaqtata kasqankumanta tukukuptin, Manasésapa apasqa kayninpi, chayta aswan allin cronologokuna B. C. 677 nisqaman churqanku; chaymanta 2300 p’unchawkunaq qallarinanqa qanchis chunka semanankunawan kuskallam, chayta aswan allin cronologokuna B. C. 457 nisqaman fechachirqanku; hinaspa 1335 p’unchawkunaqa, sapa p’unchaw ruwayta qichusqankumanta,

hinaspa ch'usaqyachiq millay abominación sayachisqankumanta qallarispa, Daniel qanchis ñiqi chunka hukniyuq versículopi nisqaman hina, fechachasqa kanan karqa papal kamachikuq aswan hatun kaynin sayachisqamanta, pagano abominaciónkuna qichusqa qhepaman; chaytaq, ñoqa tapukusqay aswan allin historiadorakunaman hina, A. D. 508 watapi hina fechachasqa kanan karqa. Kay llapa profetapa tiemposninkunata yupaykuspa, aswan allin cronologokuna imaymana ruwasqakunapaq churqanku chay fechakunamanta, maymantachus sut'ita yupaykuna kanan karqa, llapallankutaq kuskallam tukunkuyman karqa, A. D. 1843 watapi hina. Chhaynatan ñoqa 1818 watapi, iskay wata Qelqakunata yachayniy tukukuyninpi, ancha llaqlay sonqowan chay tukuyta yuyarqani, kay pacha kawsayniykupa llapa asuntosninqa chay p'unchawmanta hina iskay chunka phisqa watakunapi tukuchisqa kanqa..." William Miller's Apology and Defense, 6, 12.

Ñawpaq rimarisqa kamachikuynin sut'inchanmi: ñawpaqpi rimarisqa imapas aswan hatun ancha allinchasqa kasqanta; hinaspa Apocalipsis qillqapa huk ñiqin capítulo, huk ñiqin versículonpi ñawpaqpi rimarisqa imapasqa chay willakuypa puriyninmi, Tayta Diospa llamk'asqan, maypi pay huk willakuyta Jesusman qon, payñataq chayta angelninman qon, chaymantaqa chay angelqa huk profetaman qon, paytaq qillqaspa iglesiakunaman apachin. Adventismoqa William Millerpa ruwasqanta, tarisqankunatawan ch'iknispan, manam sapallanchu cimientonkuta ch'iknirqanku, aswanpas kikinta chay willakuypa puriynintapas ch'iknirqanku, mayqanwanmi Millerqa yachaykunaman chayarqan; hinaspapas chay puriyninta ch'iknirqanku, mayqanmi sapallan runakunaq ñanñin kan Jesuspa Revelaciónninta entiendenankupaq, mayqanmi kicharisqa tarikun manaraq pruebanakuy wichq'akusqanman chayananpaq.

Millerqa hamuqasqa karqan Leviticopi qanchis pacha 677 a. C. watapi qallarisqanta entiendenanpaq. Manam 1856 watakamaqa Señorqa Hiram Edsona manaraq llamkarichkarqanchu reqsinanpaq chay qanchis pachakunaq ch'iqchiykusqanpas Israelpa chunka ayllunkuna norte lawpi kaqkunapa contranpi hunt'asqa kasqanta. Señorqa munarqan qanchis pachakunaq yuyaychasqanta wiñachiyta, Millerpa qanchis pachakuna-manta aswan ñawpaq, aswan hatun tarisqanwan tinkichisqa, ichaqa chaymanta allinta aswan karuman rinaspa. Ichaqa 1856 watapi Hiram Edson paqarichisqan k'anchayqa pakasqa hinam tukupurqan, imaraykuchus seriepi pusaj kaq qillqaqa tukukurqan James Whitepa siminkunawan, paymi chay p'unchawkunapi Review and Herald qillqapa Editor karqan: "To be continued." Chayqa "continued" kanan karqan, ichaqa manam 2001 watapi septiembre killapa 11 p'unchawnin qhipakamaqa, maypachachus Señorqa ayllunta pucharqan "old paths" nisqaman, hinallataq Hiram Edson qillqasqan mana tukusqa serie articulokunaman, chaykamaqa.

Manam kunanqa manam rimashanchikchu hatun llakikuy qhipaman pisi p'unchaykunallamanta qallarisqa hatarikuymanta, aswanqa chayllata rikuchinapaqmi: Millerqa pusasqa karqa Levítico iskay chunka suqta qanchis "pachakuna"man chayaspa, ichaqa sut'ita rikurin Señorqa munasqanta qanchis pachakunamanta qallariy yachayta yapayta, Millerpa chay yachaymanta, ima hina chay yachaypa sapi kasqanmanta, aswan hatunta ruwanampaq. Payqa akllasqa karqa Hiram Edsona, kikin kamachiqnin sirviyta, chay kikin historiapi, mayqintachus ñawpaqtaña akllarqa Cristopa aswan Santísimo Lugarman yaykuyninmanta rikuyta qonampaq 23 de octubre, 1844 p'unchawpi.

Chayraykummi kayrayku Adventista teólogo nisqap siminkunata, Millerpa llaqa profecía nisqakunata churayninpaq kamachiq marcoqa iskay ch'usaqchaq atiyinkunamanta paypa yuyayninpi sayasqa kasqanta reqsinaypaq. Chay iskayqa Daniel qillqapi "sapa p'unchay ruwaq" nisqawan rikuchisqa kanku (paganismo), chaymi wiñaypaq huknin "hucha pampachiq mana kasqanwan" utaq "millay abominación" nisqawan kуска rikhurin; iskayninkuqa papalismopa ch'usaqchaq atiyinpa imaymana rikch'ayninkunata sut'inchanku. Millerpa Roma atiyinkunamanta aswan kallpachakusqa hatun yachayninpa, pay representasqa historiamanta pacha, anchata yapakusqa.

Diospa angelninkuna, Gabrielpas chaypi kasqanwan, Millerta pusarqanku pay willakusqa yachaykunaman. Chay yachaykunapi karqanku pay willakusqa profeciakuna, pay apakusqa Bibliamanta qhawayta hamut'anapaq kamachiykuna, hinallataq chay profeciakunata allinta churayta atichiq marcu. Millerman qosqa karqan Danielpi rimakusqa iskay ch'usaqyachiq atiyiniyuqkunapa marcon, chaykunapa karqanku pagano Roma hinallataq papal Roma. Future for America nisqaqa pusasqa karqan kimsa ch'usaqyachiq atiyiniyuqkunapa marconman: dragón, bestia, hinaspa llulla profeta.

Hinallataq qutqiñik pingasut kuittuat pañnaqtut, amağruñmik ittut, anituut drágunim qanıganiñ, uumaami qanıganiñ, sulı sılaliuqtım salluliqtım qanıganiñ. Taapkua uvva anirniit tuungaqtut, quvıqutaujunik sulıqıqtut, aullaqtut nunaup umialgiinut sulı tamarmut nunağjuap umialgiinut katitirluvıyt taiguagut ağgıguruam ulluum iğğuanut, Agayuun Añalatchim. Revelation 16:13, 14.

América markapa hamunapaq kamachiy-ninpa Millerpa rurasqa patapi sayarqon, ichaqa paypa rurasqa saquesqaqmanqa aswan karumanmi purin. Adventismoqa paypa marco-ninta saqerqaq, hinaspataq kutimorqa apostata Protestantismopa hinaspa Romapa teologianman. Daniel qelqapi qallarisqa kaq sutinchay willakuy hinaqa, Revelación qelqapipas chaylla sutinchay willakuyqa hap'iqasqa kachkan.

"Apocalipsisqa sellasqa libro hinam, ichaqa kichasqa libropasmi. Kaypi qillqasqa kachkan kay pachapa historianta tukuchaq p'unchaykunapi pasaq admirakuypaq ruwanakunamanta. Kay libro yachachikuyninkunaqa sut'i kanku, mana mistikuchu nitaq mana entiendesqa kayta atiychu. Chaypiqa Danielpi hina kikin profecía siq'illataqmi hap'isqa kachkan. Wakinkuna profeciakunataqa Diosmi kutinmanta nisqa, chhaynataqmi rikuchin paykunaman ancha importanciata quna kasqanta. Señorqa mana imatapas mana hatun consecuciayuy kasqankutaqa kutinmanta ninchu." Manuscript Releases, volumen 9, 8.

Millerqa mana atiyta atipaq hinallata Apocalipsis libroq profecíasninta entiyninta, imaraykuchus paganismopa papalismopa siq'in, Danielpi sinchita reqsichisqa kaq, Apocalipsis libropemast'arikun chay qhipa hamuq qatikachaq atiytawanpas profética historiapa escenarioman chayamunanpaq.

«Pagano kaywan, chaymanta Papado rayku, Satanásqa achka pachak watakuna kamachiynta rurarkan, Diospa cheqaq testigonkuna kay pachamanta chinkachinanta munaspa. Paganokunapas papistakunas hukllam dragónpa espirıtunwan purirqanku. Paykunapa chayllapi

huknirakurqanku: Papadoqa, Diosta sirvichkasqanmanta rikch'akuq kaspas, aswan peligrosa, aswan saqra awqaqa karqan. Romanismo nisqapa ruwasqanwanmi Satanásqa kay pachata prisionerman apakurqan. Diospa iglesian nisqaqa kay pantasqa yachachiypa sinch'i muyunman aysasqa karqan, hinaspataq waranqa watamanta aswanqa Diospa llaqtanqa dragónpa phiñasqanmanta ñak'arirqanku. Chaymanta, Papadoqa kallpanta qichusqa kaspas, qatiykachaymanta sayarinanpaq kallpachasqa kaptin, Juanqa huk mushuq atiyta rikurqan, dragónpa siminta waqyachiq hina llusqsimuqta, chay kikin saqra, Diospa contran rimaykunawan ruwasqanta mast'ariqta. Kay atiyqa, iglesiapa contran, Diospa leyninpa contran maqanakunapa qhipa kaqnin, ovejapa waqrakuna hina waqrayuq animalwanmi unanchasqa karqan. Ñawpaq animalakunaqa lamar qochamanta llusqsisqa karqanku, ichaqa kayqa allin thak kaypi hallp'amanta llusqsimurqan, chay nacionpa hawkallam wiñariyninta rikuchispa, chay animalwan unanchasqa kaqta. "Iskay waqra oveja hina" nisqaqa sumaqta rikuchin Estados Unidospa Gobiernonta, iskay hatun sapin principiosninpi rimasqanta: Republicanismo hinaspa Protestantismo. Kay principioskunaqa nacion hina kallpanchikpa, qhapaq kayninchikpa pakasqa pakarina kayninmi. Ñawpaqta América mama qochapa patankunapi pakarina tarikuqkunaqa kusikurqanku, papadonpa hatunchakusqan mañasqanmantapas, reynakuna kamachiy tyrannía nisqanmantaq libres kaq suyumanta chayasqankurayku. Paykunaqa yuyaychakurqanku gobiernota sayachinankupaq, hatun sapinpi, runakunaq llaqta libertadmanta hinaspa iñiy libertadmanta.»

"Ichaqaqa qillqaqa hina rurashqa willakuyqa kay thak kawsay rikch'ayninpi huk t'ikrayta rikuchin. Uywacha hina waqrachayuq animalmi dragónpa siminwan rimarin, hinaspa 'ñawpaq animalpa llaqa atiynta paypa ñawpaqninpi apaykachan.' Profecíaqa willan kay pachapi tiyaqkunaman ninqa animalpaq huk rikch'ayninta ruranankupaq, hinaspa 'llapanman, huch'uykuna hatunkuna, qhapaqkuna wakchakuna, librekuna watasqakuna ima, paña makinkupi utaq urqunkupi señalta chaskichin; hinaspa pipas mana rantinankupaq nitaq rantikunanpaq atinqachu, manachus señalniyuq, utaq animalpa sutiyuq, utaq sutinpa yupayninyuq kaspas.' Chayhinam Protestantismopa Papadop chakinpi purin." Signs of the Times, November 1, 1899.

Millerpaqaqa, Apocalipsis chunka kimsañiyoqpi lamar qochamanta lloqsimuq uywaqa, hinaspa allpamanta lloqsimuq uywapas, pagano Roma qhepantataq papal Roma nisqatan rikuchirqan. Millerqa Apocalipsis chunka qanchisñiyoqmanpas chay kamachiynta churayta munarqan, ichaqa papap kamachiyninpa wañuchiq ch'akiyoq k'iriy hamut'achisqa allinyasqanmanta, Estados Unidospa hinaspa Naciones Unidaspa profetikusqa ruwayninkumanta yachayqa, angelkuna payman qosqanku Diospa kamachiyninmanta hawapi karqan. Paypaqqa, Apocalipsis chunka kimsañiyoqpi allpamanta lloqsimuq uywaqa papado karqan.

Millerqa karqa willakuy apachiqmi kanqa karqan, tutayaq pacha qhepamanta llusqsimusqa sutinpi Protestantekunaq makinmanta Protestantismopa llikllanta qichunanpaq. Estados Unidos dragón hina riman pacha, Republicanismom demokrasiawan tukuspa, apostata Protestantismom apostata gobiernowan huñunakuspa iglesiatawan estadotawan huñusqankuta yapamantanpaq—chay huñuyqa papadopa rikchayninmi—chayqa paypa p'unchayninpiqa manaraqmi hamuq karqan. Chayraykum payqa Apocalipsis qhelqata churayta munarqan,

angelkunamanta chaskisqan Diospa marco nisqanman hina.

Payqa akllasqa karqa 1798 watapi yachaypa mirayninta unanchanampaq, chaymi Daniel qillqapi pusaqniyuq hinaspa isqunniyuq kapitukunapi Ulai Mayu rikch'aynin kichasqa kaptin ruwakusqa karqa. Qhipa p'unchawkunapi Amerikapaqqa yachayta hap'inan karqa Daniel qillqapi chunka, chunka hukniyuq, chunka iskayniyuq kapitukunapi Hiddekel Mayu rikch'ayninta, chayqa 1989 watapi kichasqa karqa, maypichus, Daniel chunka hukniyuq kapitupi, tawa chunka versículopi nisqaman hina, ñawpaq Unión Soviética nisqapa suyunkunata sut'ichaq llaqtakuna papaciyawan Estados Unidoswan pichasqa karqanku.

Ángelkunam Future for America-man qorqosqa qarqusqanku hina qhawayqa, dragónpa, bestiapa, llulla profetapa kimsa kuti huñuyninpa contexto-pi profeciata riqsispa churasqanmanta sayarqan.

“Diosmanta Daniel chaskisqa k'anchayqa astawanqa kay qhepa p'unchaykunapaqmi qosqa karqa. Paypa rikusqan musqhoykuna Ulai hatur mayu patapi, Hiddekel hatur mayu patapipas, Shinar suyupi kaq hatun mayukuna patapi, kunanqa hunt'akuy ruwaypim kachkan; llapa willasqa ruwanakunapas utqayllam pasanqa.” Testimonios para los Ministros, 112.

Milleritakunaqa willakusqankum hukñiq chaymanta iskayñiq angelpa willakuyninta, taripay kicharisqanta willakuspanku. Amerikap qhipa p'unchayninpaqqa kimsañiq angelpa willakuyninmi willakuykusqa.

Ñuqaqa tarpuni, Apolosqa unuqarqan; ichaqa Diosmi wiñachirqan. Chayrayku manam imapas kanchu tarpuqpas, nitaq unuqaqpas; aswanqa Dioslla, paymi wiñachin. Tarpuqwan unuqaqwan hukllañam kanku; sapa runataq kikin llamk'asqanman hina kutichisqa kanqa. Dioswan kуска llamk'aqkuna kashanchik; qankunan Diospa chakra kankichik, Diospa ruwasqan wasi kankichik. Diospa qowasqan graciánkaman hina, yachaysapa hatun wasi-ruwaq hina, ñuqaqa cimientota churarqani, hukñataq hawanpi hatarichin. Ichaqa sapa huk runa allinta qhawachun imayna hawanpi hatarichisqanta. Churasqa cimientoga Jesucristo kashan; chaymanta huk cimientoga manam pipas churayta atinchu. 1 Corintios 3:6–11.

Kimsa angelpa willakuyninta allinta qhawaykachinaykipaq, ñawpaq iskay angelkunapa willakuyninkutapas qhawaykachinayki tiyan, imaraykuchus yachachisqa kashanchik: ñawpaqtaq iskayniyuq mana kaptinqa, manam kimsaka kanmanchu. Ñawpaq willakuypas iskayniyuq willakuypas cimientonmi, kimsakaj willakuynataq umalliq rumin; ichaqa kimsakaj willakuqa manam hayk'aqpas ñawpaqta iskayniyuqtaqa ñiqinmanchu, nitaj churanakuyta ruwanmanchu. Chayta ruwaspanqa, manam cheqap willakuychu.

“Ñawpaq kaq huknin chaymanta iskay kaq willakuykunaqa 1843 watapi hinallataq 1844 watapipas qispichisqa karqan, chaymanta kunanqa kinsa kaq willakuy willakusqañam kashanchik; ichaqa kimsa llapan willakuykunapasraqmi willakusqa kanan. Kunanpas, imaynam ñawpaqpi karqan hinallataqmi ancha allinchasqa kanan, cheqaqta maskhaqkunaman kutinmanta willakusqanpaq. Qillqawanpas simiwanpas willakuyta waqyachinanchik, paykunap ordenninta rikuchispa, hinallataq profeciakunap chay apaykusqanta rikuchispa, mayqenkunachus ñoqanchikta kinsa kaq angelpa willakuyninman chayamuchiwanichik. Mana atinkanchu kinsa kaqqa kanayta ñawpaq kaqwan iskay kaq mana kasqankama. Kay

willakuykunataqa kay pachaman qunanchikmi qillqasqakunapi, yachachiy rimaykunapi, profetico historiapa siq'inpi rikuchispa imakunachus karqanku chaykunata, hinallataq imakunachus kanqaku chaykunatapas.” Selected Messages, book 2, 104, 105.

Kashan suma qhawarisqa kachkan historia Milleritay, hinallataq ñuqanchikpa historiaykupaqpas. Milleritakuna qallariynin karqanku, ñuqanchiktaq tukukuynin kanchik. Paykuna uyarichirqanku hinaspa kawsarqanku ñawpaq kaq hinaspa iskay kaq angelpa willakuyninkunata. Ñuqanchikqa kimsa kaq angelpa willakuyninta uyarichinchik. Paykunapa mana kichasqa willakuyninku (Ulai rikuy) Danielpa iskay kapituluyninpi tarikukun, ñuqanchikpaqtaq (Hiddekel rikuy) kimsa kapituluyninpi. Paykuna reqsirqanku ñawpaq kaq hinaspa iskay kaq ayqekunata, hinaspa iskay kaq ayqepa hunt'akuynin ukhupi kawsarqanku. Ñuqanchikqa reqsichkanchik hinaspa kawsachkanchik kimsa kaq ayqepa hunt'akuynin ukhupi. Paykunapa marco de aplicación profética nisqanku karqan Roma pagana (dragón) hinaspa Roma papal (bestia). Ñuqanchikpa marco para la aplicación profética nisqaqa Roma moderna kinsa-rikch'ayyuq bestia hina kasqanmi.

Apocalipsispa chunka qanchisniyuq kapitulumanta qallarispa yuyaymanasunchik, papa Romaqa qanchispi kaqkunamanta paqarispa pusaq kaq kasqanta; chayrayku allinmi yuyarispa qhawarisun imatam Milleritakuna Roma-manta entienderqanku cimientoskunapa historiampi. Kimsakuna angelqa astawan k'anchayniyuq kanqa, ichaqa chay k'anchayqa manam hayk'aqpas sayachisqa cheqaq kayta contradecinqachu.

Danielpa iskay, qanchis, pusaq, chunka hukniyuq hinaspa chunka iskayniyuq kapitulukunaqa, wakin atiykunawan kуска, Romatam riqsichinku. Qhawarishanchikmi Roma llaqtapa iskay pachakunata 1798 watamanta ñawpaqman; pagano hinaspa papal nisqakunata, Millerpa proféticopa churakuyninkunapa marcon hina. Miller hinaspa qallariqkunapas riqsichinku: “llaqtaykikunaq suwaqkuna” nisqa simi, Danielpa chunka hukniyuq kapitulonpi, chunka tawañiyuq versículonpipas, Romatam sut'inchan.

Chay p'unchaykunapiqa achkha runakunan sayarinqaku uray llaqtapa qhapaqninpa contranpi; hinallataq llaqtaykimanta suwa runakunas altokunqaku musqhoyta sayachinankupaq; ichaqa urmankaqku. Daniel 11:14.

Kay versiculopi ukhupinqa iskay ancha importante puntokuna qhawarinapaq. Kay versiculopi “visión” nisqa simiqa Daniel qillqapi iskay hebreo simikunamanta hukninmi, chaykunaqa “visión” nisqaman tikrasqa kanku. Hebreo simikunamanta huknin, “visión” nisqaman tikrasqa, châzôn nisqami; chayqa mosqoyta, utaq willasqa profeciata, utaq visionta nin. Chay châzôn simiqa profético historiata, utaq huk pacha unayta reqsichin, hinaspataq Danielpi chunka kuti tarikun, llapa kutipi “visión” nisqallaman tikrasqa.

Huk hebreo simi, “visión” nisqaman hina kaq, mar-eh' nisqami, hinaspan rikch'ayta nin. Mar-eh' simiqa hukllam qhawarisqata, huk pachapi kaqta reqsichin. Hebreo mar-eh' simiqa Danielpi chunka kimsayniyoq kutita tarikun, chaymanta soqtata “visión” nispa tikrasqa, tawa kutita “semblante” nispa, iskay kutita “apariencia” nispa, huk kutitataq “bien parecido” nispa.

Llaqtaykimanta suwa runakunaqa Romata rikuchinku; chayrayku Romaq profetiku yuyaymi Daniel qillqapi profetiku “rikuyta” sayachin. Chayrayku, ancha allinmi Romaq kashqan profetiku unancha hina ima niyniyuq kasqanta entiendenapaq.

Profecíaq yuyayninpa lógicanin maqin “visión” nisqa simi, proféticapa historianta rikuchiq, kikin “visión” kasqanta mañan, chaymi Apocalipsis libroypi rimasqa; imaraykuchus inspiracionqa sut’inchán Danielwan Apocalipsiswan kikin libro kasqankuta, hukninwan huknin yanapanakusqankuta, hukninwan huknin hunt’achinakusqankuta, hinallataq Danielpi tarikusqa kikin profecíapa siq’in Apocalipsispi hap’ikusqanta. Chaykuna Profecíapa Espíritunpi qhawachisqakunaña kay artículos nisqa seriepiña churakusqa kashan, chayrayku manan yapamanta churanichu. Huk puntoyta yapasaq, chaytapas ñaqa ñawpaqmantapacha Sister White-mantaña kaypi churarqanchik. Chay puntoqa kaymi: Bibliapa llapa librokunan Apocalipsis libroypi tinkunku, chayllapitaq tukunku. Danielpi tarikusqa, Romapa profético asuntowan sayachisqa, proféticapa historianta rikuchiq “visión” (châzôn) nisqaqa, Bibliapi llapa proféticapa historianta rikuchiq visiónmi. Bibliapa llapa librokunan Apocalipsispi tinkunku, chayllapitaq tukunku, Diosqa manan hayk’aqpas Kikinwan takanakunchu. Hayk’aqpas mana! Sichus yuyanki chayna kasqanta, imatapas mana allinta entiendesqankim. Chay kikin hebreo simi (châzôn) nisqataqa Proverbios libroypipas “visión” nisqallatataq tikrasqa kashan.

Maypichus mana rikch’aynin kashan, chaypi runakuna chinkanku; ichaqa kamachikuyta waqaychaqqa kusionmi. Proverbios 29:18.

Chayqaqa kay versomanta yuyaymanakuypaq ñawpaq puntoqa. Sichus Roma-manta pantasqata entiendenchik chayqa, manam profétic historiapa rikchayninta sayarichiyta atisunmanchu. Chay chiqaqqa, aswantaqa, Jesuitakunapa hinallataq wakinkunapa tukuy historiapi llamk’asqankuta sut’inchán, paykunaqa llulla teologíata yaykuchirqanku Roma-manta profétic tema chinkachinankupaq. Roma-manta cimientopi kaq yachayta yuyaykuspaqa, kaytaqa yuyaypi apaykuchun.

“Ñiqikuna simipa entendeyninpi pantasqakuna, anticristopa ima ninanta mana rikukunaqa, cheqaqmi kikinkuna anticristopa lardonman churakunku. Kunanqa manam tiempoyoqchu kay pachawan chaqrुकुकupaq. Danielqa sayashan rakisqanpi hinaspa cheqanpi. Danielpa hinaspa Juanpa profeciankunaqa entiendesqa kananmi. Paykunapuraqmi huknin hukninta sut’inchanku. Paykunaqa kay pachaman cheqaqkunata qonku llapa runakuna entiendenankupaq. Kay profeciakunaqa kay pachapi testigo kananpaqmi. Kay qhepa p’unchaykunapi hunt’akusqanwanmi kikinkuna sut’ichakunkuq.” Kress Collection, 105.

Sichus anticristo nisqapa (Roma) niyninta mana qhawarinki chayqa Romaman hukllawasqanki, chay amonestaciónqa churakusqa kashan Danielpa hinallataq Apocalipsispa librokunata entiendenapaq atisqayki utaq mana atisqayki contexto ukhupi. Milleritakunaqa Adventismopa cimientoyachayniyta sayarichirqanku Romata reqsisqankumanta. Paykunaqa entienderqanku Romaqa iskay ch’usaqchaq atiyinkunawan rikuchisqa kasqanta, iskayninpas Romaq etapankuna kasqanta, ichaqa manaraq historiapi chay puntoyman chayarqankuchu Apocalipsis libropi rikuchisqa hina Romata kimsa-muyu huñunakuq hina qhawanankupaq. Chayrayku Danielqa cimientoy hina kashan, Milleritakunaq rikuchisqan; Apocalipsisñataq remate rumi hina kashan,

Future for Americaq rikuchisqan. Kananqa Daniel once versículo catorcemanta huk punto kan, chayta reqsichiyta munanchik.

Millerwan ñawpaq puriqkunapas hamurqankuta yachaqkunaqham, Nabucodonosorpa musquyninpi rikuchisqa rantiqa Babilonia, Medo-Persia, Grecia hinaspa Roma nisqa tawa qhapaq suyuqkunata sut'incharqan. Paykunaqa tawa kaq qhapaq suyumanta qhipamanqa mana rikuyta atirqankuchu, imaraykuchus yacharqankutaq papal Romaqa Romaq iskay ñiqin faseyninlla kasqanta, chayraykutaq tawa kaq qhapaq suyuqa 1798 watapi tukusqanta. Paykunapa historiamanta qhawariyninmantaqa sapallanña qhiparisqa profetiko ñanmarkaqa Cristoq Iskay Kutimuynin karqan, maypichus orqomanta mana makiwan kuchusqa rumiqa rantipa chakinkunata takanan karqan. Milleritakunaqa profetiko sapanchaqkuna pagano Roma hinaspa papal Roma ukhupi kasqanta reqsirqanku, ichaqa 1798 watata Cristoq kutimuyninwan tupachiyta munaspaqa mana aswan qhipaman rikuyta atirqankuchu, chayrayku tawa qhapaq suyuqkunallakama qhawarqanku.

“Chaymi hamusqanchik huk pachaman, maypichus Diospa santu llamkaynin rikuchisqa kachkan chay estatuaq chakinpi, maypichus fierru t'uruwan chaqrusqa karqa. Diosqa runakunata kapun, akllasqa llaqtanta, paykunapa yuyaychanankuta santuqachisqa kananpaq, mana qhellichakuspa cimientoman churaykuspa qiru, ichhu, hinaspa q'upa qasata. Sapa alma, Diospa kamachikuyninkunaman cheqaq kaspas, rikunqa ñoqayku ñiyniykuq sut'ichiq señalninqa qanchis p'unchaw samana p'unchaw kasqanta. Sichus gobiernuqa Samana p'unchawta yupaychanman Dios kamachisqan hina, sayanman Diospa kallpanpi, hinaspa santosman huk kuti qusqaña ñiyniyta amachaypi. Ichaqa estadistakunaqa llulla samana p'unchawta oqarinqaku, hinaspa diniyu ñiyninkuta chaqrunqaku kay papadoq wawan kasqanta qhawayninwan, Señorpa santuqachasqan hinaspa bendecisqan Samana p'unchawmanta aswan hananman churaykuspa, runapaq santu hina waqaychananpaq t'aqasqa, Paywan llaqtanwanpas señal hina waranqa miraykunakama. Iglesiapa rurayninwan estadopa ruraynin chaqrusqa kayqa fierruwan t'uruwan rikuchisqa kachkan. Kay huñunakuyqa iglesiaspa llapa kallpanta pisiyaqchkan. Iglesiata estadopa atiyinwan churachiyqa mana allin ruwaykunata apamunqa. Runakunaqa casiña Diospa muchuylla pacienciaq muyunmanta pasanankuman chayarqanku. Paykunaqa kallpankuta políticaman churarqanku, hinaspa papadowan huñunakusqaku. Ichaqa hamunqa pacha, maypichus Dios castiganqa paykunata leynta mana baliqchasqankurayku, hinaspa millay ruwayninku kikinkupaq kutirimunqa.”

Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 4, 1168.

Apocalipsis chunka qanchisniyuq kapítulopiqa Bibliaq profecía nisqanpi reino-kunapa qhepa riqsichisqanmi tarikun, chaymi riqsichin qanchis reino-kuna urmasqankuta, hinaspa pusaq ñiqin reinoqa kunan pacha Romaq kimsa-muyu huñusqasqan kasqanta. Sichus Bibliaq profecía nisqanpi reino-kunamanta ñawpaq qhawarichiyqa Daniel qelqapa iskay kapítulonpi kashan, cheqaqtapuni chayhina kashan; chayqa qhepa qhawarichiyqa ñawpaq qhawarichiywan rikuchisqa kanan. ¿Imaynataq Daniel qelqapa iskay kapítulonpi tawa reino-kunaqa Apocalipsis chunka qanchisniyuqpi pusaq reino-kunawan acuerdanman?

Chaymi, hinaqa ñawpaqman purispa, Millerita runakuna mana atirqankuchu rikuspa profetiku kaykuna historiankumanta aswan chaymanta qhipaman. Willka simita paykuna yacharqanku hinaspa willarqankuqa Cristopa iskay kutin hamuyninta sut'incharqan, profetiku historiapa qatiq

waymarkan hina. Ichaqa, Milleritakuna yachasqankuman hina Romaqa chay rikuyta sayachiq unanchakuna profetiku historiapa, hinaspa Daniel qelqapa iskay ñiqin kapituluqa iskayninpas Millerita callariy chiqaq yachachiykuna kaptinqa, ¿imaynatan kayqa qhawachikun Apocalipsis qelqapa chunka qanchis ñiqin kapitulumanta pusaq qhapaq suyukunawan?

Sichus mana yachanki Daniel iskaypa uyarisqa rikch'aynin tiyanmanchu tukuy willakuykunaq t'aqsaqnin hina kasqanta, chayqa ruwanaykiqa hukllam: 1843 hinaspa 1850 watakunapi ñawpaqta puriqkunaq chartankunata qhawariy. Iskay chartapiwan Daniel iskaypa rikch'aynin churakusqa kachkan. Chay hina ancha importa qmi kaypas: Ellen White sut'incham iskay chartakunapas Diospa pusasqanman hina, hinaspa Paypa wakichisqanman hina rurasqa kasqankuta.

“Rikurqanimi 1843 watapi cuadroqa Señorpa makinwan pusasqa kasqanta, hinaspa mana tikrasqa kananpaq kasqanta; yupaykunaqa Pay munasqan hina kasqankuta; Paypa makinqa hawanpi kaspas, wakin yupaykunapi huk pantayta pakarqan, chaymi pipas mana rikuyta atirqanchu, makin chinkachisqa kama.” Early Writings, 74, 75.

1850 watuchisqa tablamantam payqa nirqan:

“Rikurqani Diosqa wawqi Nicholsqa llaqtarisqan qillqap allin rurasqanpi kasqanta. Rikurqanitaq kay qillqapmanta Bibliapi huk willakuy kashasqanta, chaymanta kay qillqaqa Diospa llaqtanpaq wakichisqa kaptinqa, imaynachus hukpaq allin kan, chayhinataq hukpaqpas; huk runa mast'ariynin hatunmanta musuq qillqa pintasqata munasqa kaptinqa, llapallanpis chayta hinallataq ancha munanku.” Manuscript Releases, volume 13, 359.

Kay pachak ñawpaq pacha rimaymi kashan, kay pachamanta lloqsisqa, nin: “Pantayqa achka ñanniyuqmi, ichaqa cheqaq kayqa huklla ñanniyuqmi.” Achka imaymana pantaykunam llamk'achisqa karqan runakuna mana reqsinankupaq Apocalipsis chunka qanchisniyuq kapitulumanta kunan Romaqa qanchis mantam kashan, pusaq kaq umam kasqanta. Chay pantaykuna ukhupim huknin, Adventismoq teologonkunam llamk'achinku, historiaq reinokunamanta mana allin rikuchiy. Manam kaypi rimashani Bibliaq profeciakunapi reinokunamantachu; kay iskayninukuqa iskay sutinchaykunam. Bibliaq profeciakunapi reinokunaqa Daniel iskayniyuq kapitulumanta ñawpaq rimarisqanpi sayachisqam kanku, ichaqa Babilonia manaraq kaptinmi historiaq reinokuna ñawpaqta karqanku. Ellen White sut'ita rikuchin pichus historiaq reinokuna kasqankuta, ichaqa Adventismoq teologonkunam saminchasqa testimoniota mana kasukuspanku, historiaq reinokunapa huk siq'ita ruranku, chaywanmi pakallachinku yuyayta Romaqa sapa kuti pusaqman lloqsisqanta, hinaspa qanchis mantam kasqanta. Ichaqa Roma kikinmi chay rikuyta sayachin.

Adventismop teologonkunaq, hinallataq apostata Protestantismop teologonkunaq yuyayninkuman hina niyku: historiaq qhapaq suyunkunaqa Egipto, Asiria, Babilonia, Medo-Persia, Grecia, Roma, chaymanta wakinkunapas karqanku. Panay Whiteqa willakuwanchik historiaq kinsañoqin qhapaq suyum kananta, chayta paykuna saqeyta akllanku. ¿Chay qhapaq suyu saquesqankuchu, icha Profecía Espíritu saquesqankuchu? Iskayntinmi.

“Llaqtakunapa historianninkuna, hukmanta hukman paykunaman t'inkisqa p'unchayta chaymanta maypi kananpaq churakusqankuta ocupaspa, mana yachaspa testigokuna hina chay

cheqaqmanta rimanku, mayqentachus paykuna kikin mana yacharqankuchu imamanta kasqanta. Sapa llaqtaman hinallataq kunan p'unchaypi sapa runamanpas Diosqa hatun planonpi huk cheqeta churapusqa. Kunan p'unchaypi runakuna, llaqtakunapas tupuchisqa kachkanku plomadawan, pantayniyuq mana kaqpa makinpi. Llapanmi paykuna kikinkupa akllakuyninwan destino ninkuta kamachkanku, hinaspataq Diosqa llapanta kamachispa pusachkan paypa munayninkuna hunt'akunampaq.”

“Hatun KANIQ KASQANMI siminpi señalasqan historiata, huk t'inkisqa, huk t'inkisqata profeciapa cadenanpi huñuspa, ñawpa wiñaymanta hamuq wiñaykama, willawanchik kunan p'unchaypi maypichus kasqanchik pachakunapa qatipayninpi, hinallataq imakunachus suyasqa kanqa hamuq pacha tiempopi. Llapa imakunatachus profecía nisqa ñawpaqmanta willarasqa hunt'akunankupaq, kunan p'unchaykama, historiapa p'anqakunapi rikuchisqaña karqan; chayrayku allin sonqowan yachanchikmi llapa imakunachusraq hamunan kashan, chaykunapaq nisqa ordenninman hina hunt'akunapuni.”

Kay pachapi llapa kay allpapis kamachikuyninkunapa qhepaman tukuchisqanqa chiqap sut'inchasqa kashan cheqaq simipi. Diospa qhelqasqan willakuypi, pichus qhepa Israelpa reyninman Diosmanta taripasqa rimay nisqa kashaqtin, kay willakuy qosqa kashan: “Kayhinatan nin Señor Dios: Umalliq monterata qhechuy, coronatapas urquy: ... pisi kasqata hatarichiy, hatusaq kasqatataq urayachiy. Tikraykusqayki, tikraykusqayki, tikraykusqayki; manaña kanqachu, chaypa derechon kapuq hamunankama; paymantataq payman qosqayki” nispa. Ezequiel 21:26, 27.

“Israelmanta qichusqa coronaqa qatinqinpi pasarqan Babilonia, Medo- Persia, Grecia, hinaspa Roma qhapaq suyukunaman. Dios nin: ‘Manaña kanqachu, pay hamunankama, pipa derechon kasqanman; hinaspa paymanmi qosqaqa.’”

“Chay pachaqa qayllañam kachkan. Kunan p'unchay pacha señalkunaqa willakunmi hatun hinallataq solemne ruwanakunapa punku punkunpi sayasqanchista. Tukuy imapas kay pachanchispi ch'aqwaypi kachkan. Ñawinchiskunapa ñawpaqenpin hunt'akuchkan Qispichippa willakusqan, paypa hamuyninman ñawpaqta ruwakuna kasqanmanta: ‘Guerrakunatawan guerramanta rimarisqakunatawan uyarisunkichis.... Suyuqa suyum contra hatarinqa, reinotaq reinom contra; muchuykunapas, unquy onqoykunapas, allpa chukchukuykunapas achka chequespi kanqa.’ Mateo 24:6, 7.”

“Kunan pachaqa llapa kawsakkuqkunapaq sinchi ancha interesniyuq pacha kachkan. Kamachiqkuna, estadistakuna, confiakuywan atiywan churakusqa chiqankunapi kaq runakuna, llapa ima clase runakunamanta yuyayniyuq qharikuna warmikuna ima, ñawinkuta churanku ñoqanchik muyuriqninchikpi pasaq ruwaykunaman. Qawachkanku nacionkuna ukhupi kaq sasachakusqa, mana samayniyuq tinkuykunata. Rikunku imaynatachus llapa kay pachapi kaq elementokunaman sinchi kallpa hap'iykuchkan, hinaspan reqsinku hatun, tukuy imata ch'iqninnaq, huk hatun rurayña utqayman pasananta—kay pachaqa huk ancha hatun krizispa patamanña chayamushasqanta.”

Kunan pacha angelkunaqa ch'aqway wayrakunata hark'achkanku, ama wayranankupaqraq, hamuq tukukuyninmanta kay pachaman yuyachisqa kanankama; ichaqa huk para wayrawan

sinchi tempestadmanta huñunakuyqa tantakusqa ñam kachkan, kay allpaman phutirinanpaq wakichisqa; hinaspan Diosnin angelninkunata wayrakunata cachariychiy nispa kamachiptin, chay hina ch'aqway rikch'aymi kanqa mana mayqin qillqaqpas rikch'anmanchu.

“Bibliya, Biblia sapallanmi, kay imakunamanta allin qhawariyta qon. Kaypinmi rikuchisqa kachkan hatun qhepa qhepa rikch'akuyninkuna kay pachanchispa historiampi, ruwaykunaña ñawpaqman llant'unkunata wikch'achkanku; qayllamuy sutin uyarisanwanmi kay pacha chukchurin, runakunapa sonqonkutapas manchakuymanta pisi kallpayuqta saqin.” Education, 178–180.

Kay pasajemiqa achka k'anchaymi kay p'unchaykunapaq kan; ichaqa ima nisqayta reqsichiyta munani chayqa, Paní White sut'inchaspa rikuchinmi historiaq Babiloniata ñawpaqchasqa qhapaq suyu Israel kasqanta, mana Asiriachu. Historiaq qhapaq suyukuna, teólogo-kuna apaykachkusqankupi llamk'achisqankutaq, Israelta historiaq huk qhapaq suyu hina saqenku, rey Salomónpa kamachikuynin pacha churasqa atiywan hatun k'anchayninwanpas, hinaspa inspiraciónpa chiqap willakuyninwan Ezequielmanta, Ellen Whitemantawan, Israelpa corona Babiloniaman pasananta sut'ita testificasqanwanpas.

Sichus yuyaq willakuynin qhispichisqanta historiapa qhapaq suyukunaman churanchis chayqa, tarisunchismi Israelpas chay qhapaq suyukunapa chawpinpi yupasqa kananpaq. Israel, Asiria, hinallataq Egiptoqa historiapa qhapaq suyukunam karqanku, Bibliapa willakusqan qhapaq suyukuna qallarichisqan ñawpaqta, chaymi Babilonia karqan. Chayrayku, “historia” nisqapi tawaq ñiqin qhapaq suyuqa Babiloniam karqan, pichqa ñiqinqa Medo-Persia, suqta ñiqinqa Grecia, qanchis ñiqinqa pagan Roma, pusaq ñiqinqa papaq Roma, mayqinchus qanchismanta karqan, imaraykuchus pagan Romapa iskay ñiqin pachanta rikuchin. Historiapa qhapaq suyukunawanqa papaq Roma pusaq ñiqinmi, hinallataq qanchismantam.

Daniel qanchispi Bibliapa willakuy qhelqasqapi kaq qhapaq suyu-kuna uywakunawan rikuchisqa kachkanku. Babiloniaqa leonmi, chaymanta qhipatataq Medo-Persiaq oso-nin hamurqan. Kinsa kaqqa Grecia karqan leopardo hina, hinaspataq Roma “manchaylla manchakuywan hunt'asqa” uywa hinataq karqan, mayqinchus “fierro kiruyuq” karqan. Chay manchay uywaqa, Daniel iskaypi kaq rikch'ayninwan tupaspa, Roma kachkan, Bibliapa willakuy qhelqasqapi tawa kaq qhapaq suyu.

Milleritakunaqa yacharqankum tawaq kaq qhapaq suyuqa Roma kasqanta; chayraykun manchakuywan hunt'asqa waqra animalpa imayna kayninkunatapas chayna entiendirqanku, hinaspan animalpa llapa profetiku señalkunata tawaq kaq qhapaq suyuman aplicarqunku. Paykunaqa pasajepi rikurqanku paganu Romawan papal Romaq sapaqchasqa kasqanta, ichaqa manam atirqankuchu Bibliapa profeciankunapi pisqaq kaq qhapaq suyuta rikuyta, imaraykuchus Bibliapa profeciankunapi qhapaq suyukunamanta ñawpaq rimasqa nisqatan allinmi referenciankupaq hap'irqanku. Ichaqa pasajepin iskaynin Romaq sapaqchasqa kaynin kashan, chaymi saqinchis iskaynin Romaq sapaqchasqa kayninta iskay qhapaq suyukunata hina qhawarinapaq. Ichaqa kayqa manam ñuqanchik qhawasqanchik puntuchu.

Chhayna nirqan: Tawa kaq animalqa kay pachapi tawa kaq qhapaq suyu kanqa, llapa qhapaq suyukunamanta hukniraymi kanqa, hinallataq llapa kay pachata mikhunqa, saruchanqa,

ch'iqichispataq pakinqa. Chay qhapaq suyumanta chunka waqrakunaqa chunka reykunami hatarinankupaq; paykunapa qhepantaq huk rey hatarinqa; payqa ñawpaqkunamanta hukniraymi kanqa, kimsa reykunataq uraykachinqa. Payqa Anchaq Hanaq Kaqpa contranpi hatun simikunata rimarinqa, Anchaq Hanaq Kaqpa santu runankunataq ñak'arichinqa, pachakunatawan kamachikunatapas tikrayta yuyayninqa; paykunataq makinman qusqa kanqaku huk pacha, ishkay pacha, pacha rakisqa kama. Ichaqa taripaymi tiyarinqa, kamachikuynintataq qichunqaku, tukuchinankupaq, chinkachinankupaqtaq tukukuyninkama. Daniel 7:23–26.

Daniel ishkaypi qanchis suyuqa Roma kashqanmi. Chunka waqrakunaqa chunka nacionkunatan rikuchin, paykunaqa pagano Romaq qhapaq suyunta rikuchinku; chaymantataq, papal Roma 538 watapi kay pachata kamachiyta jap'iqtinraq, kimsa chay suyumanta qichusqa, icha saphipita oqhosqa kananku karqan. Chaymantataq, pusaj versiculopi “huch'uy” “waqra”, “runaq ñawinkuna hina ñawiyuq, hatun imakunata rimana simiyuq” nisqaqa sayarimunman karqan. Sichus tawaq suyuypi chunka waqrayuq kanchik, chaymanta kimsata qichunku “huch'uy waqra” chay kimsa waqrakunapa rantinpi yaykunanpaq, chayqa kimsa waqra qichusqa kaptin qanchis waqra puchun, huch'uy waqrataq pusaj kaqmi, imaraykuchus Romaqa sapa kuti pusaj kaqpi sayarin, hinaspa qanchismantam kachkan. Kay p'anqapi Romaq ishkay pacha kasqanmanta ancha achka k'anchay kachkan; ichaqa kaypiqa huk iskay kaq testigota qusqayku, profetico hinallataq historico kasqanrayku, Romaqa pusaj kaqpi sayarin hinaspa qanchismantam kachkan.

Pusaq iskay chunka pusaqniyuqpi tarisunchik pusaq chunka qanchisniyuqpa astawan hatunyachisqanta. Kay pusaqmi huk kutimanta Bibliaq profeciáankunapi suyukunata riqsichin, ichaqa ñawpaq suyu Babiloniata saqen, imaraykuchus Daniel pusaq chunka pusaqniyuqpa rikuyta chaskirqan chayqa, Babiloniaq tukukuyninmanña ancha qayllaña karqan. Kay pusaqpi Medo-Persia nisqa suyuqa iskay waqrayuq carnero hinam rikuchisqa. Grecia nisqa suyuqa huk waqrayuq chivuanmi rikuchisqa, chay waqra p'akikun, hinaspa chay p'akisqa waqramanta tawa waqrakuna llusqiyamun. Chaymantaqa Greciaq qhepantata “uchuy waqra” hamun, hinaspa huk kutimanta chay uchuy waqraqa Roma suyum rikuchin. Romaqa mana Greciaq imperionmanta chiqan mirayninchu kashaqtinpas, qillqasqa rimayqa uchuy waqrata rikuchin Grecia suyuypi ñawpaq waqra—Alejandro Hatunman rikch'akuq—p'akisqa qhipa sayarisqa tawa waqramantam hukninmanta llusqiq hina. Romaqa mana griegokunaq mirayninchu karqan, ichaqa pacha tukuyta atipanakusqanta qallarín Grecia llaqtakunaq suyumantam; chay yuyaypiqa, chay tawa waqramanta hukninmantam llusqimurqan.

Chaymi tarisunchik pusaj kapitúlopi qanchis kapitúlopa iskay kaq testigonta. Medo-Persiaqa iskay waqrayuq karqa, Greciaqa huk waqrayuq karqa, chaymanta qhipaman tawa waqrakunataq karqa. Chayqa Romamanta ñawpaqman qanchis waqrakunamanmi chayanan, uchuy waqraqa Greciaq tawa waqrakunamanta hukmanta llusqisqanrayku. Iskay yapas huk yapas tawaqa qanchismi; chaymantataq Roma, uchuy waqra, pusaq kaqmi, hinaspa qanchisninmantaqmi. Yuyayman hapinapaqmi kay pasajepi, maypichus Romaqa Greciaq waqrakunamanta hukmanta llusqimusqan riqsichisqa kachkan, chayqa Millerpa hinaspa paywan kуска llamkaqkunapa historianakupi tinkunankupaq huk hatunllaña profétiko argumento karqa.

Chay historiapi protestantekunaqa nirqanku Romamanta huch'uy waqraqa mana Roma kanmanchu, imaraykuchus willakuq rimayqa sut'inchán chay huch'uy waqraq tawa griego waqrakunamanta hukmanta llusqimusqanta. Chayraykutaq paykunaqa sut'icharqanku huch'uy waqraqa Antiochus Epiphanes kasqanta, payqa huknin Seleúcida reynikuna karqa, Alejandro Hatun wañusqan qhepa rakisqa kasqanmantapacha historiapi qatíqkuna. Millerita historiapi kay sasachakuymanta rimayqa ancha hatun karqa, chaymi 1843 watapa tablapi churakurqa chay protestante yachachiyta contranpi rimay, mayqinchus sayarqa Danielpa rikusqanpi huch'uy waqraqa tawa griego waqrakunamanta hukmanta llusqimusqanmanta, chayrayku Roma mana kanmanchu, imaraykuchus Romaqa mana Grecia-manta paqarisqachu. Chay rimayqa Danielpi llapa pasajekunata chayaraqun, maypichus Roma sut'ichasqa kachkan. Posición protestanteqa chaymantaqa hap'irqan “llaqtaykipa suwa runakuna” nisqakuna Daniel chunka hukniyoq capítulo, chunka tawa versículopi, Antiochus Epiphanes kananpaq. Chayrayku Milleritakunaqa tablapi churakurqanku—mayqinta Hermana White sut'icharqan “Señorpa makimanta pusasqa kasqanta, mana tikrasqa kananpaq kasqanta”—Antiochus Epiphanesmanta huk rimanakuyta, mayninraykuchus payqa mana chay tawa kaq qhapaq suyuta kananmanchu. ¿Romaachu profético historiapa visiónninta sayachin, icha huk Seleúcida reynichu, mayqinchus Cristopa paqarisqanmanqa pachak watamanta aswan ñawpaqta wañurqan, Cristo chakatasqa kasqanpi paypa contranpi sayaq atiyuniyuqta rikuchirqan?

Tapuyqa hatarichwanqa kaymi: ¿imanasqataq Danielman rikuchisqa karqan Roma lloqsispa huknin griego waqranmanta, Roma mana chiqap griegomanta mirasqan kaptinqa? Kutichiyqa kaymi: Roma atiyinman wichariynin qallariyninqa qallarikurqan chay suyumanta, ñawpaqta griegokunaq allpan kasqanmantam; ichaqa, ¿imanaynasqataq profecía hina rikuchisqa karqan, chay pantaypaq sasachakuyta saqenampaq?

Huk kutichus huk kutichiyqa, Roma maypi wiñayta qallarisqanta reparaypa ancha ancha importanciata qhawaymanta aswanqa, kaymi: Roma sapa kuti pusaj kaqman llusqimuspa, qanchis kaqkunamanta kasqanmanta pakasqa sasa yuyayqa kutichisqa kachkan, Roma Grecia suyuwan tinkisqa kasqanrayku, chayhinaqa pakasqa sasa yuyaypa nisqanta—Roma qanchis kaqkunamanta kasqanta—waqaychananpaq. Chay pakasqa sasa yuyayqa chayhina ancha importanmi, ichaqa Milleritakunaqa historiapi paykunaq rikchayninmantaqa mana hayk'aqpas chay yuyayta entiendenmanchu karqan. Mana sapan 1843 watapi, aswanpas 1850 watapi siq'ipi tarisqa llapa rimanakuykunaqa Diospa profetiko Simiypi chiqanmanta rimarisqa yachachiykunapa siq'ikuna kasqanta, huklla rimayta saqispa—chay rimaymi Antiochus Epiphanesqa mana Cristopa contranpi sayarirqan chay atiyuniyuqchu kasqanta kallpachaywan qhawachin—, chay yapasqaqa siq'iman ancha reqsisqa kananpaqmi. ¡Ancha llakikuyhinaqmi Adventismoqa saphiyninkunata saqerquspa, kunan p'unchayqa Daniel chunka hukniyuq qapqapi chunka tawa versiculopi nisqa atiyuniyuqqa Antiochus Epiphanes kasqanta, mana Roma kasqanta, yachachisqanku! ¡Kunanqa paykunaqa Milleritakuna allinta sinchita contranchakusqankuta yachachinku, chay controversiata 1843 watapi siq'ipi rikuchisqankurayku!

Historiaq reyionqa sut'inchanku Romaqa pusaj kaqman oqarimunanta, hinaspa qanchisniyoqmanta kasqanta. Qanchis kaj capítulo “uchuy waqraq” nisqa, “Ancha Hanaq Kaqpa

contranpi jatun simikunata” rimaj, pusaj kaqman oqarimun hinaspa qanchisniyoqmanta kashan. Pusaq kaj capítulo waqrakunaqa sut’inchanku Romaqa pusaj kaqman oqarimunanta, hinaspa qanchisniyoqmanta kasqanta.

Qatiq qillqasqapi yuyarisaqku imaynatachus kunan pacha Roma, Apocalipsis chunka qanchisniyuqpi rikuchisqa hina, pusaq kaqman wichariq, hinaspa qanchis kaqkunamanta kasqanta. Chaymanta kutirisun Daniel iskayman, hinaspa reqsisun imaraykuchus Daniel iskaypa tawaq suyukuna, mayqinmi Bibliapi profecíaq suyunkunamanta ñawpaq rimayqa, Apocalipsis chunka qanchisniyuqpa pusaq suyunkunawan tupaq yuyaypi kashan.